

ROLANDAS BARTKUS

Kauno technologijos universitetas, Lietuva
Kaunas University of Technology, Lithuania

REGĖJIMO FENOMENAS: NEREGIMYBĖS NUORODA

The Phenomenon of Vision:
Reference to the Invisible

SUMMARY

In this article the relation between *vision* and the *invisibility* is discussed. The journey begins in the world of the visible things and reflections. The territory of invisibility is reached while discussing paradoxes of the encounters of the *seer* and the *seen*. Invisibility is evidently referred to and linked by the visible things; at the same time invisibility speaks in riddles to the depths of the seer. Excursion from the visible to the invisible is not accidental or unexpected: this intuition is already laid down in the beginnings of an insightful mind or a vigilant look. After all, visibility is woven in the medium of things which extend the human body. Therefore extensions mediate the relations of seer and seen. Contradictions arise when one tries to combine the separate parameters of the visible reality with the whole.

SANTRAUKA

Straipsnyje aptariamas *regėjimo* ir *neregimybės* santykis. Kelionė prasideda matomų daiktų ir atspindžių pasaulyje, o bevaikštant žmogaus tęsinių pėdsakais ir aptariant *reginčiojo* ir *regimojo* susitikimo paradoksus, pasiekama neregimybės teritorija. Ją akivaizdžiai nurodo ir ten veda regimi ženklai; neregimybė savo ruožtu reginčiojo gelmę nuolat kalbina mįslėmis. Ekskursija iš regimo į neregimą nėra atsitiktinė ar nelaukta: ši intuicija jau glūdi įžvalgesnio proto ar akylesnio žvilgsnio versmėse. Juk regėjimas įpintas į daiktų terpę, daiktai pratęsia žmogaus kūną, tęsiniai įtarpina reginčiojo ir regimojo santykius. Bandant suderinti paskirus regimos tikrovės parametrus su visuma, atsiskleidžia prieštaravimai. Jie siunčia nuorodas, signifikuojančias neregimybę.

RAKTAŽODŽIAI: regėjimas, atspindys, tęsinys, neregimybė.

KEY WORDS: vision, reflection, extension, invisibility.

IVADAS

*Kūno žiburys yra tavoji akis. Todėl jei tavo akis sveika, visam tavo kūnui bus šviesu.
O jeigu tavo akis nesveika, tavo kūnas skendės tamsoje. (Lk 11, 34)*

Anot René Descartes'o, „aklieji regi rankomis“ (Merleau-Ponty 2005: 64). Šis teiginys parodo, kad lietimas regėjimą tik pavaduoja: regėjimo deficitas anaip tol nepaneigia *regėjimo būtinybės*. Tiesa, Marshallas McLuhanas postmoderniosios pasaulėjautos ženklu įvardija vizualumo išmainymą į taktiliką (McLuhan 2003: 10). Ir tai ne regėjimo, o jo stokojančiųjų problema. Palyginime sakoma: „Ar gali aklas vesti aklą? Argi ne abu įkris į duobę?!“ (Lk 6, 39)

Evagrijus Pontietis nurodo, kad norint apie ką nors kalbėti, būtina tai *pama-*

tyti. Tik dvasinės tikrovės *regėjimas* suteikia kompetenciją apie ją kalbėti (Špidlík 2007: 315). Dvasiniam pojūčiui – protui (gr. *noûs*) – priskiriama nuojauta, intuicija (lot. *intuitio*) arba *įžvalga* (gr. *diorasis*). *Regėjimo* nuorodą pateikia šv. Izidoriaus etimologija, *intelligere* sąvoką kildinanti iš *intus legere*¹ (Dominique 2009: 117). Tai gi dvasinis pojūtis (protas, intelektas, intuicija) *regi, išvelgia* esmės, *skaito* prasmės. Šios akių ir dvasios veiklų analogijos iškelia pamatinį regos juslės vaidmenį suvokiant pasaulį, pasiūlydamos mintį išsamiau patyrinti *regėjimo* fenomeną.

REGĖJIMO ATVERTIS

VIEŠPATS atmerkė jiems akis, ir jie pamatė... (2 Kar 6, 20)

Maurice'as Merleau-Ponty nurodo, kad „regėjimas priklauso nuo judėjimo“ (45). Juk regėjimo negali būti be „akių judesio“ ir be „išankstinio regėjimo“, t. y. be „žvilgsnio“, ženklinančio daiktus „aš galiu“ žemėlapyje (46). Tokiu būdu regintysis „atsiveria pasauliui“ (ten pat).

„Žvelgiantis į visa ką, jis gali žvelgti į save patį, todėl tame, ką regi, gali atpažinti savo regėjimo galios „kitą pusę“. Jis regi save regintį, liečia save liečiantį, yra regimas ir juntamas sau pačiam“ (47). Aplinkiniai daiktai tampa judraus ir reginčio kūno priedu ir tęsiniais. „[R]egėjimas yra įpintas į daiktų terpę arba vyksta joje“ (48).

Daiktams ataidinti juos priimančiame kūne, įterpinto regėjimo dėka „pasirodo antrojo laipsnio regimybė, kūniškoji pirmosios esmė, arba ikona“ (50). Toks at-

vaizdas (piešinys ar paveikslas) „yra išorės vidus ir vidaus išorė“ (51). Pasak Maurice'o Merleau-Ponty, menininko tikrovės regėjimo dovana primena kalbų dovana, evangelisto Luko aprašytą Apaštalų darbų knygoje (Apd 2, 1–13). Daiktai iš pasaulio šerdies veiksmingu savo *panašumu* pasirodo² (apsireiškia, išskyla) regėjimo šerdyje – tai „būties virsmas regėjimu“ (Merleau-Ponty 2005: 55–56).

Tam, „ką įprastinis regėjimas laiko neregimu“, tapyba „suteikia regimą egzistenciją“ (54). Tapytojui atrodo, kad veiksmui „trykšta“ iš vaizduojamų daiktų. „Kaip tik todėl tiek daug tapytojų yra sakę, kad daiktai žiūri į juos“ (58). Įkvėpimas ir iškvėpimas, veiksmas ir kėsmas, regintysis ir regimasis įsikuria būties alsavime (ten pat).

REGĖJIMAS VEIDRODYJE

Dabar mes regime lyg veidrodyje, mišlingu pavidalu... (1 Kor 13, 12)

Kalbėdamas apie regėjimą, Merleau-Ponty jį pavadina „visatos veidrodžiu arba sankaupa“ (55). Tapyboje neatsitiktinai vaizduojama „apvali veidrodžio akis“, „įtraukianti“ „tuščią interjerą“ (59). „[V]eidrodys atsirado dėl atviros apykaitos, vykstančios tarp reginčio kūno ir regimo kūno“ (ten pat). Jis „įpavidalina ir padaugina metafizinę mūsų gyvo kūno sąrangą“ ir užbaigia išorę, išslaptindamas tai, kas buvo paslėpta (ten pat). Tokiu būdu galime adaptuoti sau iš kitų paimtus („nužiūrėtus“) segmentus, o mūsų esatis – pasklinti juose. „[Ž]mogus žmogui yra veidrodys“ (60). Ir kai tapytojas vaizduoja save tapantį, jis save regi tarsi veidrodyje (61). Merleau-Ponty pastebi, kad „[k]artezininkas nemato veidrodyje savęs paties: jis mato manekena, „iš-

orę“, <...> veidrodiniame atvaizde nėra nieko, kas būtų *jo*“ (65). Veidrodys apgauna: atspindėti daiktai virsta reginiais, o reginiai – daiktais (60), kairė – dešinė, o dešinė – kaire.

Ir vis dėlto veidrodinis atvaizdas įtraukia. McLuhanas pateikia Narcizo mito eksplikaciją: „žmonės tuoj pat susižavi bet kokiu savo tęsiniu bet kokioje kitoje medžiagoje nei jie patys“ (McLuhan 2003: 58). Per klaidą savo atvaizdą vandenyje palaikęs kitu žmogumi, jaunasis Narcizas pradėjo gyventi taip, lyg pats būtų šio atvaizdo tęsinys. „Jis prisitaikė prie savo tęsinio ir virto uždara sistema“ – tapo nejautrus, be gyvybės, tarsi mechanizmas (ten pat). McLuhanas pažymi, kad žodis *Narcissus* kildinamas iš graikų kalbos žodžio *narcosis*, reiškiančio nejautrą (ten pat).

SAVI ATSPINDŽIAI

...[Y]ra tik atspindys – panašumas veido, žiūrinčio į patį save. (Sir 34, 3)

Pasvarstykime, kodėl žmogus susižavi savo tęsiniais.

Kiekvieną esamos ir norimos būsenų neatitikimą išsakantys poreikiai metafiziniu požiūriu išreiškia žmogiškąjį siekį užgriebti daugiau, nei pasiekia. Kitaip sakant, laikinas trokšta amžinybės, lokalus – beribės, nestabilus – absoliutaus pagrindo. Pačioje žmogaus prigimtyje užkoduotas technologinis savęs pratęsimo būdas kaip atsakas *stokojančios prigimties* pagalbos šauksmui – „daugiau“ principo įgyvendinimas. Daugiau šviesos, spalvų, atspindžių, daiktų, įspū-

džių – daugiau gyvenimo! Juk technika, pasak Martino Heideggerio, yra priemonė pasiekti tikslams, tam tikra veikla (*poiēsis*, pa-gaminimas), išslaptinanti tikrovę (*alētheia*) – gamtoje glūdinčias galimybes „išvedanti į tiesą“ regimu, apčiuopiamu pavidalu (Heideggeris 1992: 217–224). Negalėdamas disponuoti visa „nepaslėptimi“, „dėl kurios tikrovė pasirodo arba neatsiveria“, „žmogus gali vieną ar kitą dalyką įsivaizduoti, formuoti ir daryti vienaip ar kitaip“ (227). Besikeičiantys techninės aplinkos pavidalai – žmogaus tęsinių visuma – leidžia

jam naujai pamatyti save ir iš naujo jį apibrėžia. Juk ir atspindys veidrodyje atskleidžia nuosavam regėjimui tiesiogiai nematomas puses ir brėžia įspaudą atmintyje – formuoja bendrą vaizdą. Labiausiai intriguoja tai, kas lieka neužbaigta savastyje ar mįslinga tikrovės raidoje – viltis užgriebti daugiau.

Bet kodėl savo tęsinių sužavėtas žmogus kartu tampa ir jų apžavėtas? Užuoat mėgavęsis naujomis patirtimis, tampa nejautrus? Užuoat viską užsitikrinęs, lieka be jokių garantijų?

Blaise'as Pascalis yra rašęs: „Mūsų pojūčiai nesiekia jokio kraštutinumo – per daug triukšmo mus apkurtina, per daug šviesos apakina, per didelis nuotolis ir per didelis artumas trukdo matyti. <...> Mes nejučia nei kraštutinio karščio, nei kraštutinio šalčio“ (Pascal 1997: 30). Trimis amžiais vėliau Eugène Ionesco aprašo juslinio suvokimo kraštutinumų sukeltą „egzistencinį šleikštulį“, „tuštumos ar persisotinimo jausmą“ (Ionesco 1998: 85).

Sugrįžkime prie Narcizo istorijos. McLuhanas pastebi, kad šio jaunuolio „jausmai atvaizdui būtų buvę kitokie, jei jis būtų žinojęs, kad tai jo paties pakartojimas ar tęsinys“ (McLuhan 2003: 58).

Jeigu specialioje „gaudyklėje“ įstrigusi beždžionė suprastų, kad *tai* sąstai, ji paleistų sugniaužtą jauką ir sėkmingai ištrauktų leteną. Pasakojama, kaip pakliuvusi į sąstus *lapė nusigrauzia koją*, kad galėtų pabėgti. Šitaip save žaloti gyvūnus gali priversti nepakeliamas skausmas, badas ar stresas. Lygiai taip „kūnas griebiasi autoamputacijos sugebėjimo ar strategijos, kai suvokimo galia bejėgė nustatyti dirginimo priežastį ar jos išvengti“ (ten pat). Į atvaizdo sukeltą dirginančią įtampą, ribas viršijančią patirtį visa Narcizo esybė sureagavo saviamputacija. „Saviamputacija draudžia savęs atpažinimą“ (59).

Į kiekvieną paskiros juslės tęsinį atliepia visa gyva sistema. „Su juslėmis yra taip pat, kaip su spalvomis. Pojūtis yra visuomet šimtaprocentinis, ir spalva yra visuomet šimtaprocentinė. Bet pojūčio arba spalvos sudedamųjų dalių santykis gali skirtis iki begalybės“ (McLuhan 2003: 61). Kiekvienas sistemos persitvarkymas (prisitaikymas prie pasikeitusių sąlygų) savaip skausmingas. Beje, kai medija ar struktūra peržengia vadinamąją „lūžio ribą“, negrįžtamai keičiasi visos sistemos dinamika ir pavidalas (55).

REGĖJIMO PARADOKSAS

...[K]ad jie regėti regėtu, bet nematytu... (Mk 4, 12)

Descartes'as regimus ir mąstomus „kūniškuosius“ („tįsiuosius“) daiktus siūlo aprašyti geometriniu būdu. Penkio-liktoji „proto vadovavimo taisyklė“ sako: „Norint protą lengviau išlaikyti atidžiu, dažnai pravartu nubraižyti tas figūras ir pateikti jas išoriniams pojūčiams“³ (Descartes 1978: 85).

Merleau-Ponty kartoja:

Nėra regėjimo be mąstymo. Tačiau mąstymo *nepakanka* tam, kad regėtume: regėjimas – tai sąlygotas mąstymas, jis gimsta to, kas vyksta kūne „proga“, jis kūno „pažadinas“ mąstyti. Jis nepasirenka nei būti ar nebūti, nei mąstyti šį ar tą. Jis turi nešioti širdyje šį sunkį (Merleau-Ponty 2005: 76).

Merleau-Ponty teigia, kad „Descartes'as buvo teisus, išlaisvindamas erdvę“, ir „neteisus, iškeldamas ją anapus bet kokio požiūrio, bet kokio slaptumo, bet kokio gylio, bet kokio tikro tirštumo“ (73). Regimi „vienas už kito“ („užsikloję vieni ant kitų“) daiktai erdvėje (nepriklausomoje nuo požiūro) „nėra vienas už kito“ – kiekvienas daiktas užima tik *savo* vietą (70–71). Mes matome aukštį ir plotį, ir iš šių dviejų matmenų išvedame gylį. Jį galime įžiūrėti paveiksle, kurio pastarasis realioje erdvėje neturi (ten pat). Jei „žmogus užfiksuoja mas tuo momentu, kai abi jo kojos liečia žemę“, tik iš „vidinės nederinės“ suprantame, kad jis eina (99). „[K]ūnas vaizduojamas padėtyje, kurioje jis nebūna nė vieną akimirką, tarp jo dalių pa-

daromos fikcinės jungtys“ – tokiu būdu pasirodo prieiga, trukmė ir judesys (98). Bėgantis arklys, nufotografuotas tą akimirką, kai kojomis neliečia žemės, atrodo šokinėjantis vietoje (99). „Tapyba ieško ne judesio išorės, o slaptų jo šifrų“, – sako Merleau-Ponty (100).

„Tiktai regėjimas mus išmoko, kad skirtingi, „išoriški“, vienas kitam svetimi buviniai vis dėlto yra absoliučiai *kartu*, „vienalaikiai“ (Merleau-Ponty 2005: 103). Žvilgsniu lydimi geležinkelio bėgiai tolumose susieina, bet „susieina *tam*, kad liktų tenai vienodai nutolę“ (ten pat). Beveik visada vaikiškuose piešiniuose bandoma lygiagrečiomis linijomis atvaizduoti bėgius. Vaikai teisūs: tikrovėje bėgiai nesusieina. Deja, tokį tikrovės principą kopijuojantis atvaizdas ją iškreipia.

NEREGIMYBĖS SUJAUDINIMAS

Mes gi nežiūrime to, kas regima, bet kas neregima... (2 Kor 4, 18)

Šventojo Rašto eilutės – „žiūrėkite, kaip klausotės“ (Lk 8, 18) arba „rūpestingai žiūrėkite, kaip jūs elgiatės“ (Ef 5, 15) – išties intriguoja. Kaip suprasti šią veiksmo nuorodą? Ar *žiūrėti* čia reikia tiesiogiai, ar metaforiškai? Ar galima *pamatyti* akimis, „kaip klausomės“ ir „kaip elgiamės“?

Štai nuoroda „Eik į kitą krantą“⁴ iš pirmo žvilgsnio atrodo aiški. Juolab jeigu tą krantą regime. Bet apie ką čia? Siūloma *eiti* per vandenį? Kaip: bristi, plaukti, eiti vandens paviršiumi kaip Jėzus (Mt 14, 22–33; Mk 6, 45–52; Jn 6, 16–21) ar Petras (Mt 14, 28–32)? Gal *eiti* reiškia *stengtis ten patekti*? O ar tikrai *ten*?

Kito kranto perspektyvoje Theo de Boeras cituoja Franžą Kafka.

Kai išminčius sako: „Eik į kitą krantą“, tai nereiškia, kad privalai keltis į kitą pusę, ką dar, šiaip ar taip, įstengtum, jei tik rezultatas būtų vertas vargo, bet ne, jis turi galvoje kažin kokį legendinį kitą krantą, kažką, ko mes nežinome, ko nė jis pats negali tiksliau nusakyti, ir kas mums tad šičia nė truputėlio negali padėti (Kafka 1985: 242).

Reikia pasirinkti: ar paklusti nuorodai ir kaip jai paklusti. Situacija paaiškėja, pateikus *kito kranto* istorijos, kurios fragmentas buvo pristatytas, trumpą parafrazę.

Pirmasis žmogus sako: „Toks gyvenimas: mąstymas nieko jame nekeičia ir negali pakeisti.“ Antrasis pasiūlo: „O tu tikroviškai įgyvendink patarimą: užuot

apie tai tik mąstęs, tiesiog padaryk tai.“ Pirmasis atsako: „Ir tu kalbi kaip visi išminčiai; žinau, kad tai neturi nieko bendro su tikrove, jos neveikia.“ Antrasis: „Tu laimėjai.“ (Dykumos tėvai sakydavo: „Tu sakai, tu žinai“; mūsų laikais atitiktų išstarmė „žinokis“.) Pirmasis: „Laimėjau. Neapgavai manęs!“ Antrasis: „Laimėjai, nes likai ten, kur ir buvai visą laiką. Laimėjai tą pačią poziciją *tikroveje*: ir toliau netiki, kad gali kažką pakeisti, ir nieko nekeiti. Tad vėl belieka tik aimanuoti. Uždaras ratas.“

Evangelijoje pagal Morkų pateiktas Mokytojo ir keturių Jo mokinių pokalbis. Jėzus *kalba* apie pasaulio pabaigą, o apaštalai *klausia* ir *girdi* tik apie Jezualės šventyklos sugriovimą: „Pasakyk mums, kada tai atsitiks ir koks bus ženklas, kai visa tai pradės pildytis?“ (Mk 13, 4). Mokytojas išvardina pasaulio pabaigos ženklus, tarp kurių yra ir Jeruzalės nuniokojimas (Mk 13, 5–22). Ir priduria: „Žiūrėkite, budėkite, nes nežinote, kada ateis tas laikas!“ (Mk 13, 33) O Evangelijoje pagal Luką susirinkusiesiems kalba apie laiko ženklų skaitymą: „Jūs mokate išsiaiškinti, ką reiškia žemės ir dangaus išvaizda, tai kodėl gi neišsiaiškinate šio laiko prasmės?“ (Lk 12, 56) Ženklo reikalaujantiems Rašto aiškintojams ir fariziejams atsako: „Pikta ir neištikima karta reikalauja ženklo, bet nebus jai duota kito ženklo, tik pranašo Jonos⁵ ženklas“ (Mt 12, 39; Mt 16, 4; Lk 11, 29).

Šv. Augustinas teigia: „Juk ne ta pačia jusle, kuria matai spalvą, matai, kad matai“ (Aurelijus Augustinas 2001: 137), o matomų pavidalų pojūtis priskiriamas ir regai, ir lytėjimui (131). „[P]ati akių juslė sprendžia, ko trūksta ir ko pakanka

spalvoms“, „vidinis pojūtis sprendžia, ko trūksta arba ko pakanka akių juslei“ (147). Vidinis pojūtis per kūno juslę junta juslinius dalykus ir pačią kūno juslę, pats junta, kad junta, bet perprantamas mąstymu, ir visa tai aprėpiama žinojimu (133–141). Jonos ženklui perskaityti reikia dar gausėnių pajėgų. Jėzus nurodo tą patį ženklą, tik šiuo atveju pareikalaujama dar daugiau: „o štai čia daugiau negu Jona“ (Lk 11, 32).

Emmanuelis Levinas sako, kad „be ženklų tarpininkavimo niekada nebuvo apsieita“ (Levinas 2001: 258). „Rega, atitinkanti tai, kas yra, gali būti giliausias psichoanalizės atradimas – paslepiančioji simbolio esmė“ (ten pat).

Regėdami išorinius ženklus, skaitome jų vidinį turinį. Tik taip įmanoma *žiūrėti*, kaip klausomės, kaip elgiamės. Ir mūsų akims atsiveria nauji reginiai. Kaip susieinantys ir kartu nesusieinantys geležinkelio bėgiai arba tiksliausiai tikrovę išslaptinantys jokių tikroviškų parametrų neatitinkantys santykiai, taip sunku apsaityti, kokiam pasauliui (fiziniam ar dvasiniam), kuriam laikui (akimirkos ar amžinybės) priklauso naujai įžvalgai iš naujo suspindėjusios spalvos, išryškėję pavidalai ir atsivėrę horizontai.

Bet tai tikra. Taip tikra, kad net akiuvaizdu.

Cogito-Sum apodiktiskumas remiasi „iteracijos“ begalybe. Apodiktiskas neabejotinumas atsiranda ne dėl kokios nors naujos akivaizdumo ypatybės, kuri jam garantuotų geresnę būties atvertį ar naują prieigą. Jis priklauso tik nuo akivaizdumo pagilinimo, nuo tam tikro lygmens pasikeitimo, kai subjektas dėl jį apšvietusio akivaizdumo pabunda tarsi iš „dogminio miego“ (Levinas 2001: 106).

„Parodyk ženklą!“ – vis tebemaldaujame su teisėju Gedeonu (Ts 6, 17) ar su karaliumi Dovydu (Ps 86, 17). Kartais reikalaujame su fariziejais (Jn 2, 18). O gal jau su apaštalu Pilypu prašome: „Viešpatie, parodyk Tėvą, ir bus mums gana“ (Mt 12, 38; Mt 16, 4; Jn 14, 8)? „Tu įtikėjai, nes pamatei. Palaiminti, kurie tiki nematę!“ (Jn 20, 29) – Jėzaus žodžiai, skirti apaštalui Tomui, bet tinkantys mums visiems.

Neregimybės sujaudinimas – neregimos tiek, kiek ji nesileidžia būti nei reprezentuojama, nei tematizuojama, nei įvardijama,

nei parodoma pirštu kaip „kažkas“, apskritai kaip šis ar tas, tad ir „visiškai neįkūnijama“, ir tokios, kuriai nepavyksta „įsikūnyti“, kuri netinkama hipostazei, jos sujaudinimas anapus būties ir buvimo, anapus jų perskyros ar dviprasmiškumo; tai esmą užtemdanti begalybė (260).

„Iš tikrųjų man matyti tavo veidą yra tarsis matyti Dievo veidą“ (Pr 33, 10) – žodžiai, vainikuojantys Jokūbo ir Esavo susitikimą.

Artimojo veido prieigose Levinas laukia Dievo Veido.

IŠVADOS

Regėjimo fenomeno tyrimas, pradėtas einant fenomenologinės refleksijos (ypač Merlau-Ponty) pramintais keliais, veda į tikrovę per jos daiktų ir atspindžių pasaulį. Daiktai pasirodo regėjimo lauke, o menas įtikrovina ir tai, kas įprastam žvilgsniui atrodo neregima.

Vis dėlto regintysis susitelkia į savo paties atspindžius. Ir tai paaiškinama: tokiu būdu jis kompensuoja savo trūkumus, atliepia pilnatvės ilgesio, suaižėjusio daugybės poreikių pavidalais, šauksmiu. Tam, kuris trokšta, nėra svarbiausia, kokios šio pamatinio geismo formos išsipildymui ataidi savastis: meno kūriniai ar technikai, patogumui ar pramogai – svarbu, kad tai būtų paties žmogaus tęsinys.

Regėjimo analizė, keliaujant per patiriančiojo ir patiriamo pasaulių sampy-

nas, atskleidžia jų paradoksus, koegzistuojančius prieštaravimus. Regėjimas ir suvokimas kartu sudera ir susipriešina: geležinkelio bėgiai susieina ir nesusieina, o tikrovę tiksliausiai atspindi jos parametrų neatitinkantis atvaizdas.

Šių patyrimo ir supratimo sistemos įtrūkių kontekstuose prasiveria dar vienas tikrovės sluoksnis. Beje, jis nuolat šmėščioja pro regimą apvalkalą, nors atvirai nepasirodo: regimos tikrovės ženklai signifikuoja neregimybę, o ji vis užmena mįsles. Mums reikalingi neregimybės kodai, šifrai. Tikrovei atsivėrus, praregime iš naujo, pamatome, ko anksčiau nebuvo pastebėję, – ir vėl užsi-traukia paslapties šydas. Vėl laukiame. *Žiūrime*, kaip klausomės, kaip elgiamės. Ir budime.

Literatūra

Aurelijus Augustinas. 2001. *Dialogai: apie laisvojią sprendimą*. Iš lotynų k. vertė O. Daukšienė. Vilnius: Katalikų pasaulis.

Dekartas Renė. 1978. *Rinktiniai raštai*. Parengė R. Ozolas, iš prancūzų k. vertė G. Bartkus, P. Račius. Vilnius: Mintis.

- Ionesco Eugène. 1998. *Vienišius*. Vilnius: Tyto alba.
- Kafka Franz. 1985. *Bij de bouw van de Chinese muur en andere postuum gepubliceerde verhalen*. Amsterdam, cit. iš: De Boer Theo. 2006. *Filosofų Dievas ir Pascalio Dievas*. Iš nyderlandų k. vertė A. Gailius. Vilnius: Aidai: 179.
- Levinas Emmanuelis. *Apie Dievą, ateinantį į mąstymą*. 2001. Iš prancūzų k. vertė A. Judžentytė, N. Keršytė, R. Matuzevičiūtė, A. Pažėraitė. Vilnius: Aidai.
- McLuhan Marshall. 2003. *Kaip suprasti medijas: žmogaus tęsiniai*. Iš anglų k. vertė D. Valentina-vičienė. Vilnius: Baltos lankos.
- Merleau-Ponty Maurice. 2005. *Akis ir dvasia*. Iš prancūzų k. vertė A. Sverdiolas. Vilnius: Baltos lankos.
- Pascal Blaise. 1997. *Mintys*. Iš prancūzų k. vertė A. Tamošaitis SJ. Vilnius: Aidai.
- Philippe Marie Dominique OP. 2009. *Trys išmintys*. Iš prancūzų k. vertė šv. Jono bendruomenės broliai ir seserys. Vilnius: Agapetos.
- Steiner George. 1995. *Heideggeris*. Iš anglų k. vertė L. Jonušys. Vilnius: Aidai.
- Špidlík Tomáš. 2007. *Krikščioniškųjų Rytų dvasingumas*. Iš italų k. vertė A. Venskauskaitė. Vilnius: Dialogo kultūros institutas.

Nuorodos

- ¹ Lot. *intelligere* – „mąstyti“, *intus legere* – „skaityti iš vidaus“, „įžvelgti“.
- ² Pasitelkus Martino Heideggerio išvalgas, daiktų pasirodymą galima traktuoti kaip *phainestai* – „iškilti į šviesą“, „pasireikšti kaip fenomenai“ (Steiner 1995: 75).
- ³ Šiandien XV-oji Descartes'o „proto vadovavimo

taisyklė“ jau reiškiasi baigtinių elementų metodo taikymu skaitinėje deformuojamų kūnų mechanikoje.

- ⁴ Šventajame Rašte Jėzus prispiria savo mokinius „irtis į kitą krantą“ (Mt 8, 18; Mt 14, 22; Mk 6, 45).
- ⁵ Pranašas Jona tris paras išbuvo jūros pabaisos (didžuvės) pilve (Jn 2, 1–11).